

GÜÇLENDİRİLMİŞ PARLAMENTER SİSTEM:

ALTINCI "TEMEL TAŞ": YOLSUZLUKLA MÜCADELE:

Yolsuzluk demokrasinin en büyük düşmanıdır. Yolsuzluk, bir ülkenin demokrasiden çıkışında büyük rol oynuyor: İktidarların süresi uzadıkça, yoldan çıkma (yolsuzluk) artıyor. Bunun 2 temel sebebi var: İktidar, güç zehirlenmesi sonucu, ülke kaynaklarını gittikçe "kendi doğal hakkı" olarak görmeye başlıyor, ayrıca, menfaat dağıtımını (partiye, medyaya, akademiye, kendi iş ortaklarına) iktidarını sürdürürebilmek için yapıyor. Yolsuzluk "iktidardan düşmeme aracı" haline geliyor. Ayrıca, yolsuzluk yapıldığı için, iktidardan düşme ve yargılanma korkusu yüzünden, otoriterleşme başlıyor. Yolsuzluk yüzünden "ne pahasına olursa olsun" iktidardan düşmeme mücadelesi veriliyor ve en büyük kaybeden demokrasi ve halk oluyor.

Bu sebeple: *Kalıcı bir demokrasinin inşası ve halkın zenginleşmesi için yolsuzlukla mücadele şarttır.*

Ayrıca yolsuzluk adil rekabeti de bozuyor; sermaye ve beyin göçüne yol açıyor. Yolsuzluğun yoğun şekilde mevcut olduğu bir ülkede en kaliteli firmalar ihalelere girmez. En kaliteli yöneticiler liyakat temelli adil rekabetin daha güçlü olduğu ülkelerde çalışmayı tercih ederler. Sonuç: Tüm ekonominin verimliliği etkilenir, ekonomi sağlıklı gelişemez.

Yolsuzlukla bütünsel ve yapısal bir şekilde mücadele edilmeli:

- Birinci şart: *Devletin en tepe yönetimi dürüst insanlardan oluşmalı. Yolsuzluğa "sıfır tolerans" politikasını uygulamalıdır.*
- *Devlette ve tüm kurumlarda liyakatli ekipler atanmalı. Liyakat sahibi, saygın insanlar yolsuzluk yapmaz, baskılara boyun eğmez, menfaat için yanlış iş yapmaz, ilkel davranır. Liyakat, yapısal şekilde (üst düzey kamu yöneticilerinin atama sistemiyle ve genel olarak kamuda işe alım sistemiyle) sağlanmalı: Bakınız, 5. "temel taş" yazısı: "Güçlü kurumsal yapı". Kamuda üst yönetim dürüst ve liyakat sahibi olduğunda; herhangi bir kamu yöneticisi/görevlisi gerçekten suç işlerse (yolsuzluğa karışırsa) idari amiri kovuşturma izni verir. [Zaten liyakatin tersi olan "nepotizm" de bir yolsuzluk çeşidi: Hak etmeyen bir kişiye bir menfaat sağlanmasıdır. Nepotizmi önleyecek mekanizmalar kurulmadan, yolsuzlukla mücadele edilemez].*
- *Siyasi Etik Yasası hazırlanmalı ve uygulamasını sağlayacak Siyasi Etik Komisyonu*

(Meclis'te) kurulmalı: Daim-i bir komisyon olmalı, çoğulcu yapıda olmalı (her partiden eşit katılımla); çünkü esas görevi *iktidarı denetlemek* olmalı. [Aşağıdaki paragraflarda bazı görevlerine değiniyorum].

- *Meclis'in yürütmeyi denetleme yetkileri* tekrar tesis edilmeli ve etkinleştirilmeli Bakanız: “*temel taş; güçlü ve etkin yasama*” yazısı: Meclis denetim yetkileri (sözlü soru/cevap, araştırma, soruşturma, gensoru, vb.), Bütçe sürecinde tam şeffaflık, Sayıştay raporları kapsayıcılığı/tam şeffaflık, vs.
- *Güçlü bir Kamu İhale Kurumu oluşturulmalı*: Yasaya göre “*idari ve mali özerkliğe sahip, görevini yerine getirirken bağımsız*” bir kurumdur. Kurumun yönetim organı Kurul'dur. Mevcut sistemimizde Kurul'un *tüm üyelerini Cumhurbaşkanı atıyor*, “*idari ve mali özerkliği*” kâğıt üzerinde kalıyor. Kamu İhale Kurulu'nun tüm üyeleri Bakanlar Kurulu (+Cumhurbaşkanı) kararı ile atanmalı, üyeleri Meclis'te şeffaf bir mülakattan geçmeli, Meclis'in salt çoğunlukla veto hakkı olmalıdır.
- *Adil rekabet ortamı sağlayan bir Kamu İhale Kanunu şart*: 2002'den beri 180 kez değişikliğe uğramıştır. Uzun istisnalar listesi vardır (alfabenin harfleri kadar istisna var, hatta 2 bent fazla). Ülkemizde kamu ihalelerine ortalama *teklif veren sayısı 3-4*; bu rakam yeterli bir rekabete işaret etmiyor. Kamu İhale Kanunu baştan ele alınmalı ve özellikle istisnalar daraltılmalı.
- *Siyasetin finansmanı*: [Siyasi Partiler Yasası, çeşitli Seçim Yasaları ve Siyasi Etik Yasasında ele alınmalıdır]. Siyasi partiler yasası esas siyasetin finansmanının etkin denetimine odaklanmalıdır: *Şu an etkin bir denetim sistemi yok*. AYM (Sayıştay desteği olsa da), iş yükünden dolayı ve çok uzmanlık gerektiren mali bir mesele olduğundan, bu denetimi etkin ve vakitli yapamıyor. Bu konuda çoğu ülkede (Fransa, İngiltere, ABD, vb.) geniş uzman kadroya sahip *bağımsız bir kurum* kurulmuştur. Kurum yönetimi çoğulcudur, iktidar yansıması değildir. Ülkemizde i) bağımsız uzman bir kurum, ii) Sayıştay ve Anayasa Mahkemesi ve iii) Siyasi Etik Komisyonu sürece dahil edilebilir. Çeşitli alternatifler iyi düşünülüp, bu çerçevede etkin bir sistem kurulabilir. + Aynı şekilde, bu çok önemli; tüm seçim kampanyalarında *harcama üst limiti* olmalı (iktidarda/güçlü kaynakları olan partilerin adaletsiz bir avantaj elde etmelerini önlemek için) ve + *kamu imkân ve kaynaklarının kullanımı* katı şekilde engellenmeli [şu an “kâğıt üzerinde” yasak ancak etkin denetlenmiyor]. + Yasama yazısında gördüğümüz olağanüstü yüksek ve *hiçbir şeffaflık/denetim olmayan Cumhurbaşkanı örtülü ödeneği* de bu kapsamda bir sorundur ve suiistimal edilmeye müsait bir yapı kurmaktadır. Kanuna göre örtülü ödenek seçimler için kullanılmamalı: Ancak denetim yoktur. + Seçilmiş ve atanmışların *mal beyanı rejimleri* güçlendirilmelidir, daha etkin hale gelmelidir. + *Bağışlar, hediyeler, vb.*; üst limitler düşürülmelidir, şeffaflık arttırılmalıdır.
- *Bizim de üyesi olduğumuz GRECO'nun yolsuzlukla mücadele konusunda pek çok önerisi var*: Ülkemiz bunların *büyük çoğunluğunu yerine getirmiyor*. GRECO tavsiyeleri ışığında kapsamlı reformlar yapılmalı. Siyasi Etik Komisyonunun bir görevi de bunları kapsamlı

şekilde incelemek ve Meclis'e reform önerileri sunmak olmalıdır.

- *En iyi denetim şeffaflıkla başlar:* Vatandaşın anayasal bilgi edinme hakkı güçlendirilmeli, kamu kaynakları söz konusu olduğunda “ticari sır”, “yayın yasağı” ve “erişim engellemesi” kesinlikle olmamalı. Bu kural açıkça düzenlenmeli.
- *Siyasi otoriteden bağımsız yargı ve caydırıcı, etkin bir cezalandırma sistemi kurulmalı:* Sistemimizde, yolsuzluk, ihaleye fesat karıştırma, görevi kötüye kullanma vb. konularda tam bir “cezasızlık ortamı” Çoğu kez soruşturma dahi yok, soruşturma/kovuşturma olduğunda ise cezalar da caydırıcı değil (büyük ölçüde cezaların “yatırı” yok).
- *Bağımsız medya ve sosyal medya şart:* Gerçek etkin denetim için özgür medya ve sosyal medya şart. Ayrıca mevcut sistemimizde, son yıllarda mahkemelerin uygulaması ile, “kişilik hakkı” mazereti ile neredeyse tüm yolsuzluk haberlerine erişim engelleniyor, yayın yasağı geliyor. *Kamu kaynakları söz konusu olduğunda, kamunun yararı, kişilik haklarının üzerindedir.* Bu kurallar netleştirilmelidir.

Av. Ece Güner Toprak.